

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยจัดว่าเป็นสังคมเกษตรกรรม ที่มีภูมิประเทศเหมาะสมแก่การปลูกพืชหลากหลายชนิดเป็นประเทศที่จัดได้ว่ามีการส่งออกผลไม้ติดอันดับต้น ๆ ของโลก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิภาคในแต่ละภาคที่มีความแตกต่างทางด้านสภาพอากาศ เช่น ภาคเหนืออากาศมีอุณหภูมิค่อนข้างต่ำ เพราะพื้นที่มีภูเขาสูงชัน เหมาะแก่การปลูกไม้หนามเมืองหนาว เช่น ลำไย ลิ้นจี่ ดอกไม้เมืองหนาวต่าง ๆ ภาคอีสานเป็นพื้นที่ราบต่ำ เหมาะแก่การปลูกข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อย ภาคใต้มีสภาพอากาศชุ่มชื้น เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชชอบน้ำ เช่น ยางพารา เป็นต้น

ผลไม้ นับเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญประเภทหนึ่งของประเทศไทย โดยผลไม้สามารถหารายได้เข้าประเทศปีละหลายพันล้านบาท และยังเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ความการบริโภคผลไม้มีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากสาเหตุหลักคือจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นและความสนใจในสุขภาพก็มีมากขึ้นด้วย ในการผลิตผลไม้ถือว่าไทยเป็นประเทศที่มีสภาพพื้นที่และภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการผลิตผลไม้เมืองร้อนหลากหลายชนิด ตั้งแต่ภาคเหนือจนถึงภาคใต้ ส่วนฤดูกาลให้ผลผลิตผลไม้แต่ละชนิดก็ยังคงแตกต่างกันไปในแต่ละสภาพพื้นที่ของแต่ละภาค จึงเป็นข้อดีประการหนึ่งที่ส่งผลให้ไทยมีผลไม้หลากหลายชนิดหมุนเวียนออกสู่ตลาดตลอดทั้งปี ไทยมีการผลิตผลไม้มาเป็นเวลาช้านาน ทำให้ผลไม้เป็นสินค้าสำคัญประเภทหนึ่งของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2544 ไทยมีการปลูกผลไม้มากเป็นอันดับที่ 17 ของโลก ด้วยปริมาณ 7.56 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 1.62 ของปริมาณการผลิตไม้ทั้งหมดในโลก และเป็นอันดับที่ 2 ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตลาดที่สำคัญอันดับต้น ๆ ของการส่งออกผลไม้ไทยเป็นอันดับต้น ๆ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรสำคัญของประเทศไทย โดยมีมูลค่าการส่งออกสูงถึง 200,000 ล้านบาทต่อปี และมีสินค้าส่งออกหลัก ได้แก่ ยางพารา ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ข้าว ผลไม้สดแช่เย็น-แช่แข็งและแห้ง ปลาสดแช่เย็น-แช่แข็ง กุ้งสดแช่เย็น-แช่แข็ง ปลาหมึกสดแช่เย็น-แช่แข็งกล้วยไม้ สัตว์น้ำ และตะพาบน้ำ เป็นต้น ขณะนี้ผลไม้ไทยกำลังได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวจีนอย่างมาก ทำให้ไทยสามารถส่งออกผลไม้คุณภาพดีไปจีนได้ปีละกว่า 5,000 ล้านบาท และปีนี้คาดว่าจะมูลค่าส่งออกจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอีก เนื่องจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เร่งสร้างความ

เชื่อมั่นในคุณภาพสินค้า และความปลอดภัยทางอาหารให้กับผู้นำเข้า ซึ่งเป็นช่องทางที่จะช่วยขยายตลาดส่งออกผลไม้ไทยในจีนได้เพิ่มมากขึ้น

ลำไยเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีความนิยมนิยมจากประเทศจีน ที่มีมูลค่าการส่งออกปีละกว่า 5,000 ล้านบาท และยังมีการขยายตลาดไปยังประเทศอื่น ๆ อีก ภาคที่มีการเพาะปลูกลำไยมากที่สุด คือ ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน พะเยา เลย เป็นต้น ลำไยจังหวัดลำพูน จะมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักอย่างมากในเขตส่งออกลำไย เพราะมีภูมิอากาศที่หนาวเย็นเหมาะแก่การเพาะปลูกลำไย แต่ปัญหาราคาลำไยที่ถูกกดส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีผลผลิตปริมาณมาก ผลผลิตออกในช่วงเวลาเดียวกัน และพื้นที่การเพาะปลูกมีปริมาณสูงในภูมิภาคเดียวกัน แต่ในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา ชาวเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี ก็ได้พัฒนาการปลูกลำไยตามฤดูกาลมาเป็นนอกฤดูกาลเพื่อไม่ให้ลำไยมีปริมาณการส่งออกที่สูงเกินไป ทำให้มีความเจริญเติบโตทางด้านการตลาดส่งออกลำไยเป็นอย่างมาก โดยมี 2 อำเภอ ที่มีการเพาะปลูกและส่งออกลำไยกันอย่างแพร่หลาย คืออำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว โดยมีพื้นที่การเพาะปลูกในปี พ.ศ. 2554 จำนวน 124,308 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555) ประเทศจีนเป็นตลาดที่ส่งออกมากที่สุด เนื่องจากตลาดประเทศจีนกำลังเป็นที่นิยม คนจีนถือว่าลำไยเป็นยาชูกำลัง ทำให้ร่างกายอบอุ่น และนิยมนำลำไยเป็นของไหว้บรรพบุรุษหรือเทศกาลในช่วงเทศกาล โดยมีราคาการซื้อขายเฉลี่ย 35-40 บาทต่อกิโลกรัม (สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี, 2555) และความต้องการทางด้านการตลาดยังมีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับมีการขยายการตลาดออกไปสู่ประเทศอินโดนีเซีย เวียดนาม และมาเลเซียอีกด้วย

ลำไยจังหวัดจันทบุรีถือว่าเป็นตลาดการส่งออกที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด และมีแนวโน้มจะขยายพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตลำไยมากขึ้นทุกปี เพื่อการส่งออกไปสู่ตลาดสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ที่จะศึกษาห้วงโซ่คุณค่าของการส่งออกลำไยในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี การจัดจำหน่ายและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดัง ๆ เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้กับเกษตรกรชาวสวนลำไย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาห้วงโซ่คุณค่าการส่งออกลำไยจังหวัดจันทบุรี ไปสาธารณรัฐประชาชนจีน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและวิเคราะห์อุปสรรคต่าง ๆ ในการส่งออกลำไยจังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การเสียโอกาสของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

สมมุติฐาน

ในการศึกษาเบื้องต้น ของโซ่คุณค่าลำไยส่งออกจังหวัดจันทบุรีไปสาธารณรัฐประชาชนจีนมีผู้ที่เกี่ยวข้อง 4 ราย ประกอบไปด้วย เกษตรกร ผู้รับซื้อ ผู้ประกอบการส่งออก และผู้บริโภค

ขอบเขตการศึกษา

1. ในการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าการส่งออกลำไยจันทบุรีข้อมูลที่ใช้ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งจะลึกถึงพื้นที่เพาะปลูก พื้นที่ที่ให้ผลิต รวมไปถึงกระบวนการการทำงานของผู้ประกอบการส่งออกลำไยจันทบุรี ตลอดจนไปจนถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินผลิต ในด้านการเสียโอกาสในการจำหน่ายลำไย การขนส่ง ตลอดจนไปจนถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการส่งออก
2. ข้อมูลด้านปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการส่งออกลำไย 10 ราย และเกษตรกรปลูกลำไยในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 10 ราย โดยสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยมีการจำแนกคำถามตามแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า
3. ข้อมูลด้านทุติยภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการผลิต การดูแลรักษา จากทางบทความวิชาการ วารสาร เอกสาร รายงานการประชุม สัมมนาและงานวิจัยของหน่วยงานราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการเกษตรจังหวัดจันทบุรี สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ข้อจำกัดของการศึกษา

1. ในภาคการส่งออกลำไยจังหวัดจันทบุรีนี้ เป็นภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องค่อนข้างมาก ทำให้ข้อมูลบางข้อมูลไม่สามารถนำมาเสนอหรือนำมาวิเคราะห์ได้
2. การส่งออกลำไยจังหวัดจันทบุรีนี้ เป็นเรื่องใหม่ที่ทางด้านสถิติต่าง ๆ ยังไม่มีการเก็บกันอย่างจริงจังหรือเป็นเอกสารที่ได้รับการรับรอง ทำให้ข้อมูลบางข้อมูลไม่สมบูรณ์ในการนำมาวิเคราะห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงกระบวนการผลิตผลลำไยนอกฤดูกาลจังหวัดจันทบุรี
2. ทำให้ทราบถึงการส่งออกของลำไยจังหวัดจันทบุรี สถิติการส่งออก และการตลาดลำไยจันทบุรีสาธารณรัฐประชาชนจีน
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขให้กับเกษตรกร

นิยามศัพท์เฉพาะ

โซ่คุณค่า หมายถึง เป็นการมองกระบวนการในภาพรวม ซึ่งรวมทุกอย่างตั้งแต่การเริ่มต้น การผลิตและแปรรูป การจัดหาจัดซื้อ การขาย การบริการ และการขนส่ง

ลำไย หมายถึง ชื่อไม้ต้นชนิด *Dimocarpus Longan Lour* ในวงศ์ Sapindaceae ผลกลม รสหวาน

การเสียโอกาส หมายถึง มูลค่าของผลตอบแทนจากกิจกรรมที่สูญเสียโอกาสไปในการเลือกทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง เพราะมันบ่งบอกถึงการเลือกตัวเลือกที่เป็นที่ต้องการทั้งหมดแต่ไม่สามารถเลือกพร้อมกันได้ และเป็นแนวคิดที่สำคัญในการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด